

KAYSERİ KENTİ AÇIK- YEŞİL ALANLARININ NİTELİK VE NİCELİK AÇISINDAN İRDELENMESİ¹

Fatma N. ÜLGER²

Serpil ÖNDER³

² Melikgazi Belediyesi, Kayseri/Türkiye

³ Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Konya/Türkiye

ÖZET

Bu araştırma, Kayseri kent merkezindeki açık-yeşil alanların bugünkü durumlarının belirlenmesi, bugün ve gelecek için yeterlilikleri tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır.

Çalışma Kayseri Büyükşehir Belediyesi mücavir alan sınırları içerisinde yürütülmüştür. Araştırmada açık-yeşil alanların tanımı, işlevi, sınıflandırılması ve standartları hakkında bilgiler verilmiştir. Kayseri kent merkezinde açık-yeşil alanların durumunu etkileyen doğal ve kültürel özellikler incelenmiştir. İki merkez ilçeden oluşan kentteki açık-yeşil alanlar 11 grupta ele alınmıştır.

Araştırma sonucunda açık-yeşil alanların kent içinde homojen dağılmadığı, kişi başına düşen miktarın ve donatı elemanlarının yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Kentte açık-yeşil alanlar bir sistem içinde planlanmalı, nicelik ve nitelik olarak yeterli hale getirilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Açık-yeşil alan, Kayseri kenti, açık-yeşil alanların yeterliliği.

THE RESEARCH OF OPEN-GREEN AREAS IN KAYSERİ AND LANDSCAPE ARCHITECTURE EVALUATION

ABSTRACT

This research has been carried out to determine the current situation of the open- green areas within Kayseri city center and to determine their current and future adequacy.

The study takes place within the Kayseri Metropolitan Municipality city area limits. The study provides information on the definition, function, classification and standards of open- green areas. The natural and cultural characteristics which affect the open- green areas within the Kayseri city limits have been inspected. The study focuses on the 11 groups of open- green areas comprised within the two main counties of the city.

The study shows that the open- green areas are not distributed homogenously throughout the city and that the amounts of open and green area per capita as well as equipment are inadequate. The open-green areas within the city should be planned systematically and necessary precaution should be exercised for quantitative and qualitative adequacy.

Keywords: Open- green areas, Kayseri city, the adequacy of open- green areas.

GİRİŞ

Uygarlık tarihinin başlangıç noktası olarak kabul edilen kentsel mekanlar, insanların toplu yaşama içgüdüleri veya sosyalleşme eğilimlerinin ortaya koyduğu bir yaşam biçimi ve mekanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir kentin fiziksel yapısını, o kentte yaşayan insanların ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri ve birbirleriyle olan etkileşimleri oluşturur. Ancak günümüz kentlerinin kuruluş amaçları ne olursa olsun hemen hemen hepsinde toplumun yaşama, çalışma, eğlenme ve dinlenme etkinliklerine imkan sağlayan bölümler veya mekanlar bulunmaktadır. Bu mekanları işlevlerine göre yerleşim alanları, ticaret ve iş alanları, endüstri alanları, ulaşım alanları, sosyal tesisler, rekreasyon alanları ve doğal alanlar şeklinde sınıflandırmak mümkündür (Gül ve Küçük 2001).

Kentlerin akciğeri olarak nitelendirilen açık-yeşil alanlar, sistemli ve dengeli bir şekilde planlandıklarında kentin hava sirkülasyonunu sağlar, mikro

klimasını düzenler, gürültüyü azaltır ve yaşam koşullarını iyileştirir. Günümüzde plansız gelişmeler sonucu ortaya çıkan çarpık kentleşme, kentlerin tamamen bina yığına dönmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla kentlerimizde açık-yeşil alan eksikliği hat safhadadır.

Coğrafi konum açısından önemli bir noktada yer alan Kayseri ili Anadolu'nun eski yerleşmelerinden biridir. Eski tarihlerden günümüze değin Doğu ve İç Anadolu'nun önemli bir ticaret merkezi konumundadır.

İl olarak yerleşmiş olduğu platoda tarıma elverişli ovaların bulunması endüstrileşmede gösterdiği hızlı gelişme ve ticari faaliyetlerde ulaştığı seviye ile Kayseri, ülke içinde ekonomik gücünü gün geçtikçe daha çok hissettiren illerin başında gelmektedir. Orta Anadolu'nun büyük endüstri ve ticaret merkezlerinden olan ve 46 ilin geçiş yolu üzerinde bulunan Kayseri, şehirleşmeyle beraber hızlı ve yoğun bir endüstrileşme süreci içerisinde (Kahraman 1999).

Kayseri Büyükşehir Belediyesi iki merkez ilçeden oluşmaktadır. Kent nüfus sayısının giderek arttığı ve yerleşmenin yakın çevresindeki beldelerle birleşmesi

¹ Fatma ÜLGER'in yüksek lisans tezinden özetlenmiştir

sonucunda daha yoğun bir hal alacak olan kentin açık-yeşil alanlar konusunda uygun kararların bir an önce alınması gerekmektedir. Aksi takdirde bu konu ilerleyen dönemlerde kent için çözümü çok zor bir sorun haline gelecektir.

Bu makalede, Kayseri kent merkezindeki açık-yeşil alanların bugünkü durumları incelenmiş ve bu durumu etkileyen doğal, sosyal, kültürel, tarihi değerler ortaya konarak bugün ve gelecek için yeterlilikleri tespit edilerek alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Açık-Yeşil Alan Kavramları

Kentteki açık alanlar (eski anlamda serbest alanlar); “İnsanın yaşantısını sürdürdüğü üzerinde yapı yapılmış kapalı uzamların dışında kalan, ya doğal durumda bırakılmış yada tarım ve konut dışı dinlenme amaçlı ayrılmış kent parçasıdır”. Yeşil alanlar; “Kent ve kasabalarda insanların dinlenmesine, gezinmesine çocukların oynamasına ayrılan ve bu yerlerin bir taş yığını görünümüne engel olmak amacıyla, kent yönetimlerince düzenlenerek gezilik, ağaçlı yol gibi ortak kullanım alanlarıdır.” (Keleş 1980).

İngiliz peyzaj mimarı Sylvia Crowe’a göre açık-yeşil alanlar “Mimar, elemanların dominant olduğu yoğun kent dokusu içinde yer alan küçük park, çocuk bahçesi, meydanlar gibi oturma ve seyretmeye yönelik pasif rekreasyona hizmet eden ve kentin kalabalığından uzak aktif rekreasyon olanağı sağlayan alanlar” olarak tanımlanmaktadır. Açık alanların bitki materyali ile bilinçli ve planlı bir şekilde düzenlenmesi sonucu yeşil alanlar oluşmaktadır (Kaymaklı 1990).

Bir şehrin gövdesini teşkil eden yapılar, şehir halkına iç yaşama mekanı hazırlar. Bu yapı kitlelerini çevreleyen ve birbirine bağlayan boşluklar ise gün ışığı, toprak, su ve bitkiden meydana gelen biyolojik bir dış yaşama mekanıdır. İç ve dış mekan birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Değişik sınıflar içinde değerlendirilen açık alanlar, bir şehrin strüktüründe, şehir halkı için gerekli dış mekanı sağlarlar. Açık sahaların her biri ayrı ayrı veya toplu halde belirli fonksiyonları yerine getirir. Şehirlerde genel olarak biyolojik, sosyal, fiziksel ve estetik amaçlara yönelen bu fonksiyonların ideal şekilde yerine getirilebilmesi, insan sayısı ile bina sayısı ve açık alanlar arasında belirli ölçü oranlarının korunması ile mümkün olur. Kontrolsüz bir nüfus artışı ve plansız büyümeler, şehirlerde açık sahaların fonksiyonların aksaması ile sonuçlanır. Kent içi yeşil alanlar bitkisel elemanlarla (ağaç, ağaççık, çalı, çiçek, çim ve çayır) örtülüdürler (Kırzioğlu 1995).

Açık-Yeşil Alanların Amacı ve İşlevleri

Kentlerde açık-yeşil alan planlamasının en önemli amaçlarından biri kent insanının aktif ve pasif rekreasyonel isteklerini karşılayacak estetik ve fonksiyonel bir dış mekanı meydana getirmektir. Bir kentin fiziksel yapısı içinde açık-yeşil alanların tümünü oluşturan çeşitli alanlar incelendiğinde, tarım alanları, mezarlıklar, hava alanları, yollar, meydanlar ve oto-

parklar gibi mutlak ihtiyaçları karşılaması için düşünülen alanlar dışındaki açık-yeşil alanların özellikle kent insanının çeşitli rekreasyonel isteklerini ve yeşil alanların özellikle kent insanının çeşitli rekreasyonel isteklerini yerine getirmek üzere düzenlediği ve yerini aldığı görülür (Bayraktar 1973).

Şehir içi, kenarı ve yanındaki veya bölgedeki açık-yeşil alanlar, hijyenik, rekreatif, sportif, vizüel, estetik ve koruyucu karakterde olan işlevlerini bazen tek tek çoğunlukla birkaçı bir arada, bir sistem içinde yerine getirirler. Bu işlevler ana hatları ile birkaç grup içinde şöyle açıklanmaktadır (Pamay 1978):

1. Açık alanlar, bir kentin *fiziksel dengesini* sağlarlar.
2. Açık alanlar, vasıta trafiğini ikamet ve rekreasyon sahalarından ayırarak, gerek araç ve gerekse yayalar için *trafik güvenliğini* sağlar ve artırır.
3. Şehir içi ve şehir dışı *sirkülasyonunda* kolaylıklar sağlarlar.
4. Açık alanlar, özellikle yeşil alanlar, yeşil kuşak ve perdeler halinde, *gürültüyü absorbe* eder, dağıtır ve keserler.
5. Açık alanların, şehre ve şehir halkına *ışık ve temiz hava* sağlanmasında önemli rolleri vardır.
6. Açık alanlar *şehir iklimini* etkileyerek, onun mikroklimatik özellikler kazanmasına yardımcı olurlar.
7. Açık ve yeşil alanlar *şehir havasının kirlenmesini* önlemede büyük fonksiyonlara sahiptir. Genellikle yeşil alanlar ve özellikle ağaçlar, oksijen üretmek suretiyle havanın kirlenmesine yardımcı olurlar.

Açık-Yeşil Alanların Sınıflandırılması

Açık-yeşil alanlar kullanım amaçları, kent makroformundaki yerleri yada örgütlenmeleri göz önünde bulundurulacak şekilde farklı sınıflandırılmalarına dahil edilebilirler (Pamay 1978).

A-Genel Alanlar (Toplumun Yararlandığı Açık Alanlar)

1. Su yüzeyleri ve kıyıları (deniz, göl, gölet, akarsu, baraj, bend, havuz, plaj ve açık hava banyoları)
2. Ormanlar (işletme, park ve av ormanları)
3. Korular (koruluklar, şehir ormanı) (> 30 da)
4. Parklar (şehir, kasaba, semt ve mahalle parkları) (< 30 da)
5. Çayırliklar-yeşil yamaçlar, manzara seyir nokta veya mahalleleri
6. Genel bahçeler (şehir bahçeleri, botanik bahçeleri, arboretum veya populetumlar, hayvanat bahçeleri, gazino ve restoran bahçeleri)
7. Mezarlık ve şehitlikler
8. Sergi parkları, lunaparklar
9. Meydanlar (büyük küçük şehir meydanları, çarşı ve iskele meydanları, pazar yerleri...)
10. Çocuk oyun bahçeleri

- 11.Oyun ve spor alanları (futbol, hentbol, basketbol, voleybol, tenis, golf, jokey, hipodrom...)
- 12.Okul bahçeleri, okul oyun ve spor alanları
- 13.Yeşil kuşaklar ve perdeler (alleler, refüjler, koruyucu perdeler...)
14. Hastane, tarihi saray ve müze bahçeleri
15. Hava alanları, otobüs terminal alanları
16. Açık hava tiyatroları, konser yerleri , arenalar
17. Taşıt park yerleri

B- Özel Alanlar (Toplumun yararlanamadığı, özel surette yararlanılan alanlar)

- 1.Mesken bahçeleri (ev, köşk, yalı, yazlık ...)
- 2.Özel koruluklar (özel avlanma alanları...)
- 3.Tarımsal kültür alanları (meyve, sebze, çiçek bahçeleri ve fidanlıklar...)
- 4.Kulüp ve benzeri kuruluşlara ait bahçeler
- 5.Koloni bahçeleri(fabrika, toplu iş yerleri, kışla bahçeleri, talim yerleri...)
- 6.Askerî bölgelerdeki açık alanlar (Garnizon bahçeleri...).

Açık-Yeşil Alanların Standartları

Açık-yeşil alan standartları, genelde kişi başına düşen açık-yeşil alanların m² miktarı olarak, yani kent üzerindeki yeşil doku barındıran alanların tümünün, kentin genel nüfusuna bölünmesi biçiminde ifade edilmektedir. Ancak bu ifade sadece niceliksel bir yaklaşımdır. Açık-yeşil alanlar, kapladığı alan kadar sahip olduğu donanımlar, işlevsellik ve estetik özellikleri ile de önemlilik arz etmektedir (Gül ve Küçük 2001).

Açık-yeşil alan normu, ülkeden ülkeye olduğu kadar ülkedeki kentler arasında da değişebilen bir olgudur. Çünkü kent insanının yaş, kültür, meslek ve ekonomik durumları arasında fark olacağından, yeşil alan gereksinimleri de farklılık göstermektedir. Açık-yeşil alanların saptanmasında, kentin fiziksel çevre özellikleri (iklim, topografya, kentin konumu gibi) kadar sosyal, kültürel, ekonomik faktörler, kullanım yoğunluğu da önemli rol oynar. Açık-yeşil alanlar kent içindeki işlevlerini yerine getirebilmeleri için nitelik ve nicelik olarak yeterli olması yanı sıra hizmet sundukları insanların oturdukları bölgelere (mahalle, semt vb.) yakın yani kolayca ulaşılabilir olmalarına da bağlıdır (Gül ve Küçük 2001).

Türkiye’de açık-yeşil alan kullanımı açısından bütün kentlerde aynı birim uygulaması zorunluluğu getirilmektedir. Belirlenen açık-yeşil alan ölçütünün ülkemizdeki bütün kentlerde uygulanmak istenmesi zorunluluğu yanıltıcı sonuçlara neden olmaktadır. Nitekim her kent birbirinden farklı özelliklere sahiptir (Gedikli 2002).

2 Kasım 1985 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 3194 Sayılı İmar Kanununda ülkemizdeki kentsel, sosyal ve teknik altyapı standartları

(kreş + ilköğretim, ortaöğretim, aktif yeşil alan, sağlık tesisi alanları, vb. gibi) ayrıntılı olarak belirtilmektedir. İlk yürürlüğe giren yönetmelikte 7 m² / kişi olan aktif yeşil alan standardı, 2 Eylül 1996 tarih ve 23804 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “İmar Planı Yapılması ve Değişikliklere Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik” ile 10 m²/kişi olarak değiştirilmiştir (TAU 2000).

Ülkemiz kentlerinde kişi başına düşen açık-yeşil alan miktarı gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında çok düşük düzeylerde bulunmaktadır. Örneğin Ankara’da 0,86 m², İstanbul’da 0,84 m², İzmir’de 0,94 m², Kayseri’de 3,50 m²’dir (Kahraman 1999).

Buna karşın bazı yurtdışı ülkelerin şehirlerinde kişi başına düşen miktarlar şöyledir; Zurich 60 m², Londra 28 m², Hannover (Almanya) 78 m², Amsterdam 45 m², Roma 46 m², Stockholm 80 m²’dir (Kırzioğlu 1995).

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma alanı olarak 1/25.000 ölçekli Kayseri Büyükşehir Belediyesi mücavir alan sınırı esas alınmış ve araştırma Kayseri kent merkezinde yürütülmüştür. Yapılan araştırmanın ana materyalini Kayseri kent merkezindeki mevcut açık-yeşil alanlar oluşturmaktadır. Kocasinan ve Melikgazi olmak üzere iki merkez ilçeden oluşan Kayseri Büyükşehir Belediyesinin toplam 103 adet mahallesi bulunmaktadır. Araştırmada kent merkezi bütünü ve mahalleler dikkate alınmıştır.

Araştırmanın yöntemi analiz, gözlem, sentez ve değerlendirmeden oluşmaktadır. Öncelikli olarak açık-yeşil alan kavramının tanımı yapılarak, açık-yeşil alanların amacı, işlevi, çeşitli kaynaklara göre sınıflandırılması, ülkemiz ve yabancı ülkelerde belirlenen standartlar incelenmiştir.

İkinci aşamada çalışma alanının doğal, kültürel ve fiziksel özellikleri ortaya konmuştur. Çalışmanın devamında açık-yeşil alanlar; parklar, çocuk oyun alanları, spor ve oyun alanları, meydanlar, sergi ve fuar alanları, resmi kuruluşlar ve okul bahçeleri, yaya bölgeleri, yollar, sokaklar ve refüjler, mezarlıklar, pazar yerleri, açık otoparklar, bağ, bahçe ve sayfiye alanları olmak üzere 11 başlık altında incelenmiştir.

Araştırmanın son kısmı olan sentez ve değerlendirme bölümünde ise, Kayseri kent merkezi açık-yeşil alanı ile ilgili önerilerde bulunulmuştur. Bu bölümde; bulgular kısmında yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen literatür bilgileri ışığı altında değerlendirme yapılmış, özellikle 3194 Sayılı İmar Kanununda belirtilen standartlar dikkate alınmıştır.

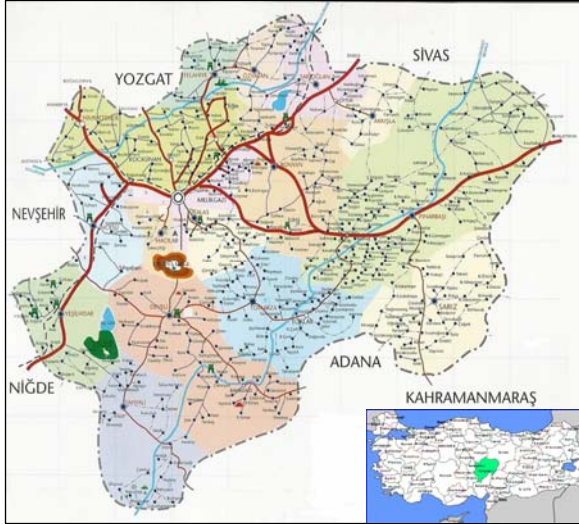
ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Kayseri Kenti Doğal Ve Kültürel Özellikleri

İç Anadolu’nun Yukarı Kızılırmak Bölgesinde 34° 56’ ve 36° 59’ doğu boylamlarıyla 37° 45’ ve 38° 18’ kuzey enlemleri arasında yer alan Kayseri İli 16.917 km² yüzölçümüyle ülke topraklarının % 2,2’lik bir

bölümünü kaplamaktadır. İl merkezinin denizden yüksekliği 1054 metredir. İl kuzeybatı ve kuzeyden Yozgat'ın Çayıralan ve Boğazlıyan; kuzey ve kuzeydoğudan Sivas'ın Gemerek, Şarkışla, Kangal ve Gürün; doğudan Kahramanmaraş'ın Afşin ve Göksun; güneyden Adana'nın Tufanbeyli, Saimbeyli Feke ve Karaisalı; güneybatıdan Niğde'nin Merkez ve Çamardı; batıdan ise Nevşehir'in Derinkuyu, Ürgüp ve Avanos ilçeleri ile çevrilidir (www.kayseri.gov.tr 2004).

Dünyanın en eski şehirlerinden biri olan Kayseri (eski Mazaka, Kaisareia), M.Ö. 4000 ile M.S. 2000 olmak üzere 6000 yıllık bir tarihe sahiptir. M.Ö. 2000 yıllarında Anadolu'ya gelen Hititler, Kayseri'ye 22 km uzaklıkta bulunan Kültepe (Kaniş) şehrini kurmuşlardır. M.S. 17 yılında Roma eyaleti haline gelen bu bölgenin yönetimi için Roma'dan vali gönderilmiştir. Yeni eyaletin başkenti Kaisareia'dır (eski Mazaka). Bugünkü Kayseri, adını o dönemde Latince bir isim olan Kaisareia'dan almıştır.

Şekil 1: İl Haritası

691 ve 721 yıllarında Kayseri, kısa sürelerle Arapların akınına uğramış ve 1071 yılında Malazgirt zafetinden sonra Türk topraklarına katılmıştır. 1127 yılında Danişmendlilerin, 1162 yılında ise Anadolu Selçuklularının olan şehir, Selçuklular zamanında Konya'dan sonra ikinci başkent olmuştur. Kayseri, 1343 yılında Eretna Beyliğinin, 1398 yılında Osmanlıların eline geçmiştir. 1402 yılında Ankara savaşından sonra Karamanoğulları'nın ve Dulkadiroğulları'nın olan şehir, 1515 yılında Yavuz Sultan Selim'in İran seferi dönüşünde Dulkadiroğulları'dan alınarak kesin olarak Osmanlı İmparatorluğu'na bağlanmıştır. Kayseri, Osmanlı İmparatorluğu döneminde, önce Karaman, sonra Ankara eyaletine bağlı sancak, daha sonra da Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte vilayet merkezi olmuştur (www.kayseri.gov.tr 2004).

Kayseri il yönetimi; 1 **Büyükşehir**, 16 **ilçe**, 65 **belediye** ve 439 **köyden** oluşmaktadır. 1989 yılında kentin Büyükşehir olmasıyla il merkezinde Kocasinan ve Melikgazi ilçeleri kurulmuştur. Kocasinan ilçesi mer-

kez bucağında toplam 53 mahalle yer almaktadır. Melikgazi ilçesi merkezde 50 mahalle vardır.

2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Kayseri ilinin toplam nüfusu 1.060.694'tür ve nüfus açısından ülkenin 16. büyük ilidir. Yıllık nüfus artış hızı binde 27, nüfus yoğunluğu km²'ye 62 kişidir. Kentin merkez ilçelerinden olan Kocasinan İlçesi merkez nüfusu 273.287, Melikgazi İlçesi merkez nüfusu 250.272'dir (DİE 2000).

Kayseri il arazisi, İç Anadolu'nun güney bölümü ile Toros Dağlarının birbirine yaklaştığı bir yerdedir. Ülkenin en yüksek dağlarından biri olan Erciyes Dağı (3197 m) il arazisinde ovalar arasında tek başına yükselir. Alanda jeolojik incelemelerde belirlenen formasyonlar; tuf, alüvyon, andezit ve aglomera, bazalt yamaç molozu, birikinti konisidir. İl 3. derece deprem bölgesindedir.

Kayseri ilinin birçok yerinde bozkır iklimi özellikleri vardır. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar sıcak ve kar yağışlıdır. Yüksek yerlerde ise yayla iklimi görülür. Hakim rüzgar yönü kuzeybatıdır. İl topraklarında, ovalarda olduğu gibi dağ ve tepelik alanlarda da bozkır bitki örtüsü hakimdir. İlin yüksek kesimlerinde yer yer iyi orman örtüsüne de rastlanırsa da topraklar genellikle bozuk orman ve çalılıklar ile kaplıdır.

Kayseri Melikgazi ve Kocasinan İlçelerinde Mevcut Açık-Yeşil Alanlarının Durumu

Parklar: Çeşitli fonksiyonlardan oluşmuş kent dokuları (konut, endüstri, eğitim vb. gibi) arasında parklar, en önemli dinlenme ve eğlenmeye olanak sağlayan kentsel rekreasyon alanlarıdır. Parklar, insanların günlük boş zamanlarını değerlendirebilecekleri dinlenme, eğlenme yerleridir (Uzun 1993).

Parklar büyüklüklerine, içlerinde bulunan aktivite çeşitliliğine, yetki alanlarına ve hitap ettikleri nüfusa göre sınıflandırılmaktadırlar. Parklar ve rekreasyon alanları; mahalle parkları, semt parkları, kent parkları, milli parklar, bölgesel parklar, ormanlar, koru alanları ve fidanlıklar olarak gruplandırılabilir.

Mahalle parkları, mahalle ölçeğindeki yerleşim birimlerinde daha çok çalışmayan nüfusun boş zamanlarında dinlendiği ve hafta sonlarında ise yoğun kullanıma uygun, özellikle aktif rekreasyonel ihtiyaçlara cevap verebilen alanlardır. Bu parklarda tüm yıl boyunca kullanılabilir yapı ve özellikler yer alır. Bunların arasında estetik ve iklimik özellikler içeren su gösterileri ve geniş havuzlar, dinlenme ve toplanma alanları ile gece kullanışları için aydınlanabilir mekanların bulunur (Uzun 1993).

20.000-30.000 kişilik yerleşmeler için düzenlenecek semt parkı ve oyun alanı tüm yaşlara hizmet edecek biçimde tasarlanmalıdır. Bu parklar 6-8 hektar büyüklüğünde olmalı, bunun en az ¼'ü aktif rekreasyona ayrılmalıdır. Bu alan için futbol alanları, tenis kortları (4 sahadan az olmamalı), basketbol, voleybol, hentbol ve diğer oyun sahaları, rekreasyon binaları, seyir ve dinleti yerleri, el sanatları, drama ve diğer

sosyal aktiviteler için özel kullanım amaçlı odalar, sessiz rekreasyon alanları, yayalar için gezinti yolları, bisiklet yolları ve acil yardım için gerekli taşıt yolları, organize edilmiş piknikler için gerekli piknik yerleri ve çocuk oyunları için sert zeminli alanlar bulunmalıdır (Çelik 2000).

Mahalle ve semt parklarının, kent içinde, varsa genellikle akarsu, göl ve deniz kenarında konumlandırılmaları istenilmektedir. Mahalle ve kent parkları, kentin eğlence, dinlenme ve spor gibi rekreasyonel etkinliklerine hizmet veren büyük yeşil alanlardır (Ersoy 1994).

Kent parkı, her yaş grubunun yararlandığı içerisinde, aktif ve pasif rekreasyon olanaklarının bulunduğu, genellikle 400 da veya daha geniş büyüklükte olan etki alanı 30-60 dakikalık yürüyüş mesafesinde yer alan aktif açık-yeşil alanlardır (Gül ve Küçük 2001).

Çalışma alanı sınırları içerisinde toplam 2.802.435 m² park alanı bulunmaktadır. Belediyeler parkları herhangi bir sınıflandırmaya koymamıştır. Ancak çalışmaya yön vermesi amacıyla parklar Kocasinan ve Melikgazi İlçeleri olmak üzere; mahalle, semt ve kent parkı olarak üç sınıfta incelenmiştir. Bu parkların dışında alanda bölge parkı, milli park ve orman alanları yer almamaktadır.

Kocasinan İlçesi sınırları içerisinde toplam 1.326.435 m² yeşil alan bulunmaktadır. Alan genelinde kişi başına 4,9 m² park alanı düşmektedir. 53 mahallesi olan Kocasinan ilçesinde, 74 adet park alanı vardır.

Yeşil alanı olmayan 22 mahalledeki toplam nüfus 74.701 kişidir. Bölgede bulunan mahallerden %58'inde park varken %48'inde yoktur. Bu oranlar planlama yapılırken olması gereken açık-yeşil alanların düzensiz ve plansız bir şekilde yapıldığını ve yeşil alanların homojen dağılmadığını göstermektedir. 3194 Sayılı İmar Kanununa göre kişi başına 10 m² yeşil alan düşmesi gerekmektedir. Buna göre park alanı olmayan mahaller için yaklaşık 747.010 m² yeşil alan yapılması gerekmektedir. Bölge içerisinde yetersiz olan yeşil alanlara bu miktar eklendiğinde kişi başına 7,6 m² düşecektir.

Kocasinan İlçesi sınırları içerisinde bulunan toplam mahalle park alanı 468.235 m²'dir. İlçede kişi başına 1,71 m² mahalle parkı düşmektedir. İlçede bulunan 53 mahalleden 29'unda mahalle parkı bulunmaktadır. Diğer 24'ünde ise mahalle parkı yer almamaktadır.

Bölgede semt parkı niteliğinde 6 adet park bulunmaktadır. Toplam semt parkı alanı 323.200 m²'dir ve kişi başına 1,18 m² alan düşmektedir. Semt parkları, birkaç mahalleye hizmet verdiği için, bu parklara erişim insanların kendi imkanları ile yada toplu taşıma araçlarıyla olmaktadır.

Kocasinan Belediyesi sınırları içerisinde, 3 adet kent parkı vardır. İlçede toplam kent parkı alanı

535.000 m²'dir ve kişi başına 1,95 m² alan düşmektedir.

Kent parkları konut alanlarının dışında yer almakta ve halk bu alanları özellikle hafta sonlarında piknik alanları olarak kullanmaktadır. Bu parklara erişim toplu taşıma araçları ile yada insanların kendi özel araçları ile olmaktadır. Kent parkları, tüm kente hizmet vermekte ve aynı zamanda kent kimliğini ortaya koymaktadır.

Melikgazi İlçesi sınırları içinde 160 adet park alanı bulunmakta ve toplam 1.476.000 m² alan kaplamaktadır. Kişi başına 5,9 m² alan düşmektedir.

Toplam 50 mahallesi olan Melikgazi Belediyesinin 14 mahallesinde park yoktur. Bölgede bulunan mahallelerin %72'sinde yeşil alan yer alırken, %28'inde yeşil alan bulunmamaktadır. Yeşil alanı bulunmayan mahallelerdeki nüfus sayısı toplam 41.437'dir. Park olmayan mahallelere kişi başına 10 m² alan düşecek şekilde yeşil alan yapılsa bile standartlara ulaşılamamaktadır.

Melikgazi İlçesi sınırları içerisinde yer alan mahalle parklarının toplam alanı 721.500 m²'dir. İlçede kişi başına 2,88 m² mahalle parkı düşmektedir.

Birkaç mahallenin ortak parkı olarak kullanılan bu alanlara ulaşım yürüyerek yada, özel araçlarla olmaktadır. İlçede semt parkı alanı toplam 304.500 m²'dir ve kişi başına 1,22 m² alan düşmektedir.

Bölgede kent parkı niteliğinde 2 adet park vardır. Bu alanlar toplam 450.000 m² dir ve kişi başına 1,80 m² alan düşmektedir.

Çocuk Oyun Alanları: Kentlerde açık-yeşil alan sistemlerinin bir kısmını oluşturan çocuk oyun alanları genel olarak 0-12 yaş gruplarının arasındaki çocukların yararlanabileceği ve onların aktif rekreasyon gereksinimini karşılayan, serbest zamanlarını değerlendirdikleri, ruhsal, bedensel, zihinsel gelişmelerine katkıda bulunan, güvenli, ayrıca çocukları oyuna ve düzene teşvik edici nitelikteki çocuk alanları olarak tanımlanmaktadır (Önder ve Memlük 1997).

Kocasinan İlçesinde 148 adet çocuk bahçesi bulunmaktadır. Konu ile ilgili net olarak alan miktarı tespit edilememiştir ancak yaklaşık 37.000 m² çocuk bahçesinin olduğu varsayılmaktadır. İlçede 0-12 yaş grubu çocuk nüfusu 69.198'dir (DİE 2000). Buna göre çocuk başına 0,54 m², kişi başına ise 0,15 m² çocuk oyun alanı düşmektedir.

Melikgazi İlçesinde ise toplam 310 adet çocuk bahçesi yer almaktadır. İlçede 0-12 yaş grubu çocuk nüfusu 69.884'dür (DİE 2000). Yaklaşık çocuk bahçesi alanı 77.500 m²'dir. İlçede çocuk başına 1,11, kişi başına ise 0,31 m² çocuk oyun alanı düşmektedir.

Çocuk oyun sahalarında kullanılan zemin malzemesi, genellikle çakıllı toprak ve bir kısmı da kumdur. Çocuk bahçelerinde ayrıca kum havuzu yer almamaktadır. Oyun alanları genellikle parkların bir kısmında yer alması nedeniyle gölgeleme elemanları, oturma birimleri, çeşme, tuvalet, çöp elemanları ve

bitkilendirme bulunmaktadır. Ancak parkların dışında yapılmış alanlarda bu tür elemanlar yoktur.

Spor ve Oyun Alanları: Oyun, bütün insanlar için her yaşta geçerli olan dinlenme, eğlenme ve düşünme aracıdır. Nitekim oyun, her yaştaki insanın daha verimli, daha zevkli çalışması ve yaşaması için bir yenilenme kaynağıdır. Bu nedenle, özellikle çocuk ve gençlerin zihinsel gelişimini sağlayacak, fiziksel gelişimine yön verecek ve ergin çağa kendisini hazırlayacaktır. Spor ve oyun alanları kent yeşil alan sistemi içinde önemli bir eğitsel fonksiyon göstermektedir (Uzun 1993).

Kentte spor oyun alanları olarak; mahalle, semt ve kent parklarının bir kısmına yerleştirilmiş olan basket, futbol, tenis sahaları yer almaktadır. Ayrıca kentin bazı yerlerinde işletmesi özel kişilere ait olan kapalı halı sahalar bulunmaktadır. Bunların dışında ise Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüne ait olan statlar ile belediyelere ait halı sahalar yer almaktadır.

Tüm kentte toplam 150.739 m² spor alanı yer almaktadır ve kişi başına 0.29 m² spor alanı düşmektedir. Bu durumda spor alanlarını yetersiz olduğu görülmektedir. Kent alanı sportif faaliyetler açısından incelendiğinde, özellikle tatil günlerinde; okul bahçelerinin, mahallelerdeki boş arsaların, parklardaki sahaların ve en önemlisi de araç trafiği yoğun olmayan sokakların çocuklarla dolu olduğu gözlemlenmektedir.

Meydanlar: İlk kentleşmenin başladığı dönemlerden günümüze meydanlar kentsel sirkülasyonun başlama ve dağılma yeri, kent halkının (alışveriş) toplanma noktası olarak düşünülmüş açık alanlardır. Planlı kentleşmenin başlamasıyla birlikte kentin odak noktası olan meydanlar, sosyal, ticari, dini veya çeşitli nedenlerle insanların bir araya geldiği yerler (Agoralar) olmuştur. Zaman içerisinde kentlerin büyümesi sonucu önemli yapılarla çevrelenmiş kentin en önemli noktalarını teşkil etmişlerdir (Uzun 1993).

Kayseri'nin tarihi kent merkezinde yer alan Cumhuriyet Meydanı dışında, Düvenönü Meydanı, Kızıkapı Meydanı ve Kağrı Pazarı geçmişte meydan olarak kullanılmıştır. Ancak bu meydanlar zamanla kullanımları ve buldukları mekan açısından niteliğini yitirmiştir.

Cumhuriyet Meydanı kentin tam orta kısmında yer almaktadır. Bu alan ilin batı, doğu, kuzey ve güney trafiğinin kesiştiği en önemli nirengi noktası şeklindedir. Geniş bir alana sahip olan meydan kentin önemli caddelerinden İstasyon, Sivas ve Yoğun Burç caddelerinin kavşak noktasında yer alır. Meydan toplam 50.000 m² alan kaplamaktadır. Kentin en hareketli toplanma noktası olan Cumhuriyet Meydanının toplam merasim alanı 17.760 m²'dir.

Kocasinan İlçesinde mahalle meydanı olarak Yeni Mahalle Meydanı (2.000 m²) ile Beyazşehir Meydanı (12.800 m²) yer almaktadır.

Melikgazi İlçesinde ise Belsin Kürsü Meydanı (23.000 m²) ve Hürriyet Meydanı (15.000 m²) bulunmaktadır.

Sergi ve Fuar Alanları: Sergi ve fuar alanları, çeşitli sanayi ve tarımsal ürünlerin ve bunlarla ilgili yeniliklerin, büyük halk kitlesine sunarak, sergilenmesi ve teşhir edilmesi amacı ile kurulur.

Kayseri kentinin ülke ve bölgesi içindeki konumu ve işlevi itibarıyla fuar ve sergileme alanına büyük ölçüde ihtiyacı vardır. Dünyada fuarcılık hizmetleri artık kapsadığı ürün yelpazesi daha daralmış ve eğlence işlevini yitirmiş alanlar olarak ve ihtisas fuarcılığı yapılan alanlara dönüşmüştür. Hızla gelişen çağa ayak uydurmak ve ileri teknolojileri yakalamak için önceleri eğlence amaçlı olarak kullanılmakta olan fuar alanı revize edilerek ihtisas fuar alanına dönüştürülmüştür. Fuar alanı toplam 305.000 m²'lik alana sahiptir.

Resmi Kuruluşlar ve Okul Bahçeleri: Resmi kurumlar, yarı özel açık-yeşil alanlar grubuna girmektedir. Bu alanlar halk tarafından tamamen kullanılamamakta ancak resmi kurumda çalışanlar ve belirli bir kesim tarafından kullanılabilir. Kayseri kent merkezinde yer alan resmi kurumların açık-yeşil alan miktarları yaklaşık 1.047.973 m²'dir ve kişi başına 2 m² açık alan düşmektedir.

Belediyeler, valilik, defterdarlık gibi halkla iç içe olması gereken alanlar kent merkezinde yer almaktadır ve bu alanlar çevre düzenlemeleri ile yeşillendirilmiş ve bitkilendirilmiştir. DSİ, Köy Hizmetleri, Karayolları gibi konut dışı kentsel çalışma alanları kentin dışına doğru Ankara yolu üzerinde yer almışlardır. Bu alanlar büyük sahalardan oluşmaktadırlar ve geniş bahçelere sahiptirler. Bahçeler çoğunlukla ağaçlandırılmış, yer yer çimlendirilmiş ve bitkilendirilmiştir. Aynı zamanda bu alanlarda çocuk oyun grupları ve oturma mekanları yer almaktadır. Buralar, resmi kurum çalışanları ve aileleri tarafından kullanılabilir. Dolayısı ile bu alanlar kent halkı için sadece nefes alan, yoğunluğundan düşük mekanlar olarak fayda sağlamaktadır.

Okul çağındaki çocukların ve gençlerin daha çok aktif rekreasyona ilgi duydukları bilinmektedir. Bu nedenle eğitim tesislerinde öğrencilerin gereksinimlerine cevap verebilecek nitelikte bahçe alanının olması gerektiği bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı alanlarda yapılacak planlama çalışmalarının da belirli ilkeler doğrultusunda olması sağlıklı bir toplum için gereklidir (Yılmaz 1995).

Neumann (1982); okulda verilen teorik bilgilerin tek başına yeterli olmadığını, okul bahçelerinin uygulama bahçesi olarak kullanılması gerektiğini savunmuştur. Kentlerde büyüyen öğrencilerin bitki ve hayvanları tanımakta zorluk çektiklerini, okul bahçelerinde bunlara yer verilmesi gerektiğini belirterek, bu alanların çevre laboratuvarları gibi düzenlenmesini önermiştir. Bu mekanlarda öğrencinin oyun ve rekreasyon ihtiyacı karşılanacak aynı zamanda da bilgi ve tecrübeleri artacaktır. Araştırmacı okul bahçelerinde;

çatı bahçesi, sera, meyve bahçeleri, su yüzeyleri, geniş çim ile spor alanları ve hayvan barınaklarına yer verilmesi gerekliliğini vurgulamıştır (Yılmaz 1995).

Kocasinan İlçe merkezinde bulunan bütün okulların bahçe alanları miktarı 380.282 m²'dir. İlköğretim okullarının bahçe alanları miktarı ise 282.204 m² ve toplam ilköğretim öğrenci sayısı 49.406'dır. İlçede öğrenci başına 5,71 m², kişi başına 1,03 m² ilköğretim alanı düşmektedir. İlçe merkezinde ortaöğretim alanı miktarı ise 98.078 m² ve toplam öğrenci sayısı 16.850'dir. Buna göre ilçede öğrenci başına 5,82 m², kişi başına ise 0,36 m² alan düşmektedir.

Melikgazi İlçe merkezinde yer alan okulların toplam bahçe alanları 681.292 m²'dir. İlköğretim okullarının bahçe alanları 376.480 m² ve öğrenci sayısı 54.451 kişidir. Öğrenci başına 6,91 m², kişi başına ise 1,50 m² ilköğretim alanı düşmektedir. Melikgazi İlçesinde yer alan ortaöğretim okullarının bahçe alanları 304.812 m²'dir ve toplam 21.055 öğrencisi bulunmaktadır. İlçe merkezinde öğrenci başına 14,48 m² ve kişi başına 1,21 m² ortaöğretim bahçe alanı düşmektedir.

Kent genelindeki okul bahçeleri duvarlarla çevrili ve etraflarına ağaçlar dikilmiştir. Geniş olan okul alanlarında açık ve kapalı spor alanları yer almaktadır. Bu alanlar, çocuklar için spor ve oyun alanı olarak kullanılmaktadır. Genel olarak okul bahçeleri ağaçların dışında yeşilden çok beton döşemeli alanlardan oluşmaktadır.

Kayseri ilinde bulunan Erciyes Üniversite kampüs alanı toplam 4.943.496 m²'dir. Bu alanın 4.152.448 m² si açık alan olarak kullanılmaktadır. Üniversitenin 2004-2005 yılı öğrenci sayısı 21.228'dir. Öğrenci başına 196 m² açık alan düşmektedir.

Yollar, Yaya Yolları ve Refüjler: Kentsel dokunun can damarı niteliğinde olan yollar, sokaklar ve yaya yolları, insanların rekreatif etkinlikte bulunabilecekleri açık mekanlardır. Yolların belli başlı işlevleri; sosyal hayatın çeşitli faaliyetleri ve kent insanının mekan değişimine olanak sağlamak, kanalizasyon, su, doğalgaz gibi çeşitli tesisat borularının döşenmesine yaramak ve çevresinde bulunan konutlar için hava ve ışık temin etmektir. Yolların bu fonksiyonlarının yanında, kenar ve refüj yeşilleriyle hijyenik üzerinde, yeşil alanları birleştiren bir bağ olarak da kent estetiği bakımından oynadıkları roller çok önemlidir (Bayraktar 1973).

Kayseri il merkezinde, caddeler kentin ilk planlanmaya başladığı tarih itibariyle genellikle geniş olarak tasarlanmıştır. Geniş olan caddeler refüjle ikiye ayrılmış durumdadır. Refüjler çim ve ağaçlarla yeşilendirilmiş, hem estetik açısından güzel görünmekte hem de gürültüyü azaltıcı, toz filtresi, iklimi ıslah ve havayı iyileştirme etkileri ile kente olumlu etki yapmaktadır. Refüjlerin caddeler içerisinde geniş tutulması nedeniyle içerisinde yer alan ağaçlar trafikten yada yayalardan zarar görmemektedir.

Kent merkezinde Kocasinan, Melikgazi ve Büyükşehir Belediyelerinin sorumluluklarında bulunan refüj alanları toplam 383.800 m²'dir.

Ülkemizde pek nadir olan, Kayseri'nin geniş caddeleri ülke çapında oldukça meşhurdur. En başından beri cadde genişliklerine önem veren kent planları, kent içerisinde rahat, güvenli, huzurlu ulaşım sağlanmaktadır. Araç ulaşımına bu derece önem verilen kentte yaya ulaşımı da hafife alınmamış ve olabildiğince yaya trafiği desteklenmiştir. Kentin önemli caddeleri olan Osman Kavuncu, Sivas Caddesi, Yoğun Burç, Nato, İstasyon caddeleri kentin önemli nüfus yoğunluğunu kent merkezine taşımaktadır. Bu caddelerde araç trafiğini aksatmayacak şekilde geniş kaldırımlar yapılmış, insanların kent merkezine yaya olarak rahat, güven ve huzur içerisinde erişmeleri sağlanmaktadır.

Kentte yaya yollarında ağaçlandırma yapılırken kaldırım genişliğine dikkat edilmemektedir. Kent içerisinde yaya kaldırımları çoğunlukta geniş alan kaplamaktadır, ancak dar olan kaldırımlara da rastlanmaktadır. Ağaçlar yol kenarlarına yakın bir şekilde dikilmiştir ancak bunun zıttı olan durumlarda söz konusudur.

Şehrin geleneksel iş merkezindeki ticareti canlandırmak ve insanları, trafik karmaşasından ve gürültü kirliliğinden uzak keyifli bir alışveriş ortamı sağlamak amacıyla 36.000 m²'lik alanda kentsel tasarım çalışması yapılmıştır. Bu alan belirli zamanlardaki mal ve servis girişleri dışında trafiğe kapatılarak yayalara tahsis edilmiştir. Alan içerisinde dinlenme alanları (oturma grupları) ile seyir ve gösteri platformları yer almaktadır.

Mezarlıklar: Mezarlıklar tarih boyunca bütün toplumlarda büyük önem taşımışlardır. İnsanlar gelecek kuşaklara varlıklarını ispat edebilmek için sosyal ve ekonomik durumlarına göre öldükten sonrada hatırlanabilecekleri irili ufaklı, gösterişli, gösterişsiz yapılar- dan oluşan mezarlıklar bırakmışlardır (Gönen 1992).

Kentlerde yeşil alan ve şeritlerin devamlılığında söz ederken mezarlık alanlarını da aynı devamlılık ve bağlılık düzeni içinde düşünmek ve planlama en doğru yoldur. Özellikle mezarlık alanlarının duvarlarla çevrili ve diğer alanlardan çok ayrı bir yüzey şeklinde izole edilmesi yerine, bunların devamlılık zincirine eklenmesi zorunludur.

Kayseri kent merkezinde bulunan mezarlıkların bakımı Büyükşehir Belediyesi kontrolü altındadır. Kentte toplam 2.094.800 m² mezarlık alanı bulunmaktadır ve kişi başına 4 m² alan düşmektedir. Kentte kişi başına 7 m² mezarlık alanının düşmesi gerektiği düşünüldürse 1.570.113 m² mezarlık alanına daha ihtiyaç olduğu görülmüştür.

Şehirde önceden mezarlık alanı olan ancak şu anda kullanılmayan alanlar vardır. Bu alanlardan Seyit Burhanettin Mezarlığı dışındakiler yine diğer mezarlıklar gibi pasif yeşil alan olarak kullanılmaktadır.

Kentte toplam 75.840 m² terk edilmiş mezarlık alanı bulunmaktadır.

Pazar Yerleri: Pazar yeri kavramı kentleşme ile birlikte başlamıştır. Ticaret merkezlerinde yer olarak geleneksel bir karakter taşımaktadırlar. Pazar yeri sosyo-ekonomik olduğu kadar sosyo-kültürel eylemlerinde bütünleştiği mekanlardır. Kırsal kesimin kentli ile kaynaştığı pazar yerleri kentsel dış mekanlarda geniş boşluklarda kurulurlar. Haftalık yada günlük kurulan ve zaman zaman canlanan bu alanlar, eylemler açısından gelenekseldir. 30.000 kişilik bir kent ünitesinde pazar yeri olarak 6.000 m² ortalama bir yer ayırmak gerekir (TÜBİTAK 1987).

Açık alan kavramı içerisine dahil olan pazar yerleri inceleme alanında, haftanın birkaç günü için pazar alanı olarak kullanılırken diğer günlerde boş alan yada otopark alanı olarak kullanılmaktadır.

Kocasinan İlçesinde; toplam 11 mahallede 16.800 m² pazar alanı yer almaktadır. Bu alanlar halk tarafından aktif olarak kullanılmaktadır. Melikgazi İlçesinde ise toplam 9 mahallede, 44.024 m² pazar alanı bulunmaktadır.

Kent bütününde toplam 60.824 m² pazar alanı bulunmakta ve kişi başına 0,12 m² alan düşmektedir. Kişi başına yaklaşık 5 m² pazar alanı düşmesi gerektiği düşünülürse kent merkezinde 2.556.971 m² pazar yerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Açık Otoparklar: 3194 sayılı İmar Kanununun 37 nci ve 44 üncü maddelerine dayanılarak hazırlanan otopark yönetmeliğine göre, bina otoparkları; bir binayı çeşitli amaçlar için kullanan özel ve tüzel kişilere ait ulaşım ve taşıma araçları için, bu binanın içinde veya bu binanın oturduğu parselde açık veya kapalı olarak düzenlenen otoparklardır. Bölge otoparkları ve genel otoparklar; bir şehir veya bölgenin mevcut ve gelecekteki şartları ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak imar planları ile düzenlenen ihtiyaca göre açık, kapalı yada katlı olarak, belediyeler veya diğer kamu kuruluşları ve özel kişiler tarafından yapılan ve işletilen otoparklardır.

Bu yönetmelikle ilgili genel esaslara göre; binayı kullananların otopark ihtiyacının bina içinde veya parselinde karşılaması gerekir. Binaların, imar planı ve mevzuat hükümlerine göre belirlenen ön ve yan bahçe mesafeleri, otopark olarak kullanılamaz (TAU 2000).

Kayseri kent merkezinde trafik yoğunluğunun fazla olması otopark ihtiyacını her geçen gün artırmaktadır. Kocasinan ve Melikgazi Belediyeleri mahallelerde uygun cadde kenarlarına açık otopark yapmaktadırlar ve toplam 50.000 m² açık otopark alanı bulunmaktadır. Bu otoparklar genellikle kaldırımların hemen bitişiğine yapılmıştır. Kısmen günlük yaşamdaki otopark ihtiyacını karşılasa da konutlarda oturanlar için yine de çözüm sağlayamamaktadır. 3194 Sayılı Kanununda da belirttiği gibi binaların ön ve yan bahçe mesafeleri otopark olarak kullanılmaz ancak, insanlar

araçlarını bu alanlara park etmektedirler. Çünkü binalar yapılırken yeterli otopark alanı belirlenmemektedir.

Bağ, Bahçe ve Sayfiye Alanları:

Kayseri doğal güzellikleri açısından son derece zengin bir Anadolu kentidir. Kayseri ili sınırları içerisinde birden çok doğal peyzaj alanı yer almaktadır. Kent merkezini çevreleyen bağ alanları da bu doğal alanlara önemli birer örnektir.

Gelenekler ve onların oluşumlarında rol oynayan iklim koşulları Anadolu'nun bir çok yerinde olduğu gibi Kayseri'de de yaz aylarında bağa göçme geleneğini ortaya çıkarmıştır. Kayseri kentinin etrafı büyüklü küçüklü birçok dağ ve tepelerle çevrelenmiştir. Bu dağ ve tepelerin etraflarında yaylalar ve bağlar yer almaktadır. Bu alanlar bağ nizamı ile korunmuş özel mülkiyet alanlarıdır. Daha çok doğal yeşil alan konumundadır. Yaz aylarında kent halkı çoğunlukla bu alanlara yaptırıkları villalarına göçüp sonbahar gelene kadar buralarda vakit geçirmektedirler.

Melikgazi Belediyesi mücavir sınırları içerisinde ancak mahalle sınırları dışında bulunan bağ ve sayfiye alanları toplam 3.500 ha'lık alan kaplamaktadır. İmar planında bağ alanları asgari olarak 1000 m² alanda (TAKS:0,24) 2 katlı bina şeklinde tasarlanmıştır. Bu alanların yoğunluğu oldukça düşük, yeşili çok olan bahçe özellikli alanlardır.

Hangi toplum kemsinde olursa olsun toprakla uğraşmak, bir şeyler ekip dikmek her yaş grubundaki insanların özlem duyduğu bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Kayseri'de bir takım insanlar bu ihtiyaçlarını sahip oldukları bağ, bahçe gibi sayfiye alanlarında karşılarken bu isteklerden mahrum kalan insanlar için Büyükşehir Belediyesi'nin idare ve işletmesinde olan hobi bahçeleri bulunmaktadır. Altınoluk bölgesinde 5 hektarlık bir alan üzerine 231 adet hobi bahçesi düzenlenmiştir. Bu bahçeler belirli fiyatlar çerçevesinde halka kiraya verilmektedir.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Günümüzde kentlerde yaşayan insanların sayısının hızla artması sonucu, kentler son derece hızlı ve çarpık bir şekilde büyümüş ve gelişmiştir. Kentte yaşayan insanlar, yoğun çalışma temposu ve yapısal mekanların monotonluğu nedeniyle dinlenebilecekleri, eğlenebilecekleri ve sosyal aktivitelerde bulunabilecekleri mekanlar ararlar. Bu tür mekanlara kent içinde cevap verecek olan açık-yeşil alanlar, kentlerde yeterli miktarlarda değildir. Çalışma alanı olan Kayseri kent merkezini açık-yeşil alanlar açısından ele aldığımızda aktif alanlar açısından yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak pasif alanları da aktif alanlara eklediğimizde kişi başına düşen miktar fazla olmaktadır.

1986 yılında kent merkezindeki toplam park alanı 567.040 m² ve kişi başına düşen miktar 1,33 m²'dir. 1996 yılında bu alan 767.920 m²'ye çıkmış ancak kişi başına düşen miktar 1,07 m²'ye düşmüştür. 2002 yılında toplam park alanı 2.275.458 m² olmuş ve kişi

başına 4,3 m² yeşil alan düşmüştür (Anonim 2004). 2004 yılında ise toplam park alanı 2.802.435 m² ve kişi başına düşen miktar 5,35 m² olmuştur.

Araştırma sonuçlarından elde edilen bilgilere göre kent merkezindeki aktif açık-yeşil alanların (parklar, spor ve oyun alanları, meydanlar) toplam miktarı 3.053.374 m²'dir ve kişi başına 5,83 m² aktif açık-yeşil alan düşmektedir. Mevcut aktif alanlara mezarlıklar, refüjler, pazar yerleri, açık otoparklar, resmi kurum ve okul bahçeleri, Erciyes Üniversitesi'nin açık alanları ilave edildiğinde toplam açık alan miktarı 12.016.633 m² olmakta ve kişi başına 22,95 m² alan düşmektedir.

3194 sayılı imar mevzuatına göre bir yerleşmede kişi başına düşmesi gereken aktif yeşil alan miktarı 10 m²'dir. Ancak çalışma alanı bu açıdan yetersiz kalmaktadır ve toplam 4,17 m² alana daha ihtiyaç duyulmaktadır.

Kent içinde yer alan çocuk oyun alanları; birbirinin aynısı durumunda olan, sadece içerisinde birkaç çeşit oyun grubunun bulunduğu oyun alanları yeniden gözden geçirilmeli ve yeterli donatı elemanları ilave edilmelidir. Ayrıca bu alanlar ulaşılabilirlikleri açısından ele alınmalı ve uygun yerlere yeni çocuk oyun alanları ile kent bütününde büyük ölçekli çocuk oyun alanları yapılmalıdır. Aynı zamanda mevcutta bulunan çocuk oyun alanlarının konumları incelenerek tehlike arz eden alanlara acil koruma önlemi alınmalıdır.

Kayseri kent merkezi spor ve oyun alanı açısından incelendiğinde yetersiz geldiği gözlemlenmiştir. Çocuklar oyun oynamak için park yada boş oyun alanı aramakta ve eğer bu alanlar o çevrede yoksa sokaklarda oynamaktadırlar. Trafik yoğunluğu fazla olmayan sokaklar adeta çocukların oyun sahaları haline gelmiştir ve buda tehlikeli bir durum arz etmektedir. Mahallelerin belirli bölgelerinde spor ve oyun alanları ayrılmalı ve bu alanlar içerisinde basketbol, futbol, hentbol, voleybol vb. gibi sahalar yer almalıdır.

Meydanlar, aynı şehirde yaşayan insanların kendi aralarında veya dışardan gelenlerle buluşarak, müşterek ihtiyaçlarını karşıladıkları, özel olarak düzenlenmiş alanlardır (Karatepe 1999). Kayseri kent merkezinde yer alan Cumhuriyet Meydanı araç ve yaya trafiğinin yoğun olarak kullanıldığı bir mekandır. Donatı elemanlarının meydan içerisinde homojen dağılması ve yetersiz olması mekanın halk tarafından "meydan" olarak algılanmasını engellemektedir. Alan daha çok sert zeminden oluşmuştur ve yer yer bitkisel düzenlemelere yer verilmiştir. Meydan sınırları içerisinde yer alan Meydan Parkı insanların buluşma, dinlenme, eğlenme vb. ihtiyaçlarını gerçekleştirdikleri bir alan durumundadır.

Kentte Cumhuriyet Meydanı yeniden düzenlenerek insanların etrafında toplanabildikleri, içerisinde su gösterilerinin de bulunduğu, bitkisel materyallerin homojen olarak dağıldığı ve özellikle yoğun trafik yükünün hafifletildiği bir alan haline getirilmelidir. Bu meydan insanlar için bir yerden bir yere geçişin sağ-

landığı alandan çok kentin kimliğini ortaya koyan ve insanları bir araya toplayan rahatlatma noktası olmalıdır.

Kentin gelişimini ve imajını olumlu yönde etkileyen sergi ve fuar alanları Kayseri kenti içinde önemli bir yere sahiptir. Önceden eğlence amaçlı olarak kullanılan fuar alanı yeniden yapılandırılarak ihtisas fuarı haline dönüştürülmüştür. Kentte dönem dönem farklı sektörlerde fuarlar düzenlenmekte ve hem kent halkına hem de kent dışından gelen insanlara yeni ürünler ve teknolojiler tanıtılmaktadır. Gelişmiş bir sanayiye sahip olan kent; ülke ve dünya çapında fuarlar düzenleyerek yeni sanayi ürünlerini burada sergileme imkanı bulmaktadır.

Kent halkı tarafından aktif olarak kullanılmayan resmi kurum bahçeleri kentin önemli açık alan ihtiyacını karşılamaktadır. Bu alanlar uygun peyzaj tasarımları ile ağaçlandırılarak ve bitkilendirilerek düzenlenmeli, kentin açık-yeşil alan kullanımına sunulmalıdır.

Okul çağındaki çocukların çevrelerini tanımaları, çevre sorunlarını görmesi, doğadan uzaklaşan kentler içinde doğal ortamlara yabancı kalmamaları için okul bahçeleri doğa ile iç içe tasarlanmalıdır. Çalışma alanındaki okul bahçelerini incelediğimizde geniş okul alanlarının dahi doğal çevre elemanlarından yoksun olduğu görülür. Okul bahçelerinin çoğunluğunda donatı elemanı olarak; otopark, tören alanı, oturma bankaları, spor oyun alanları ve kısmen bitkilendirilmiş alanlar yer almaktadır.

Kayseri kent merkezinde bisiklet kullanıcıları için bisiklet yollarının ayrılmadığı tespit edilmiştir. Doğal olarak bisikletliler kentte araç yollarını veya yaya kaldırımlarını kullanmaktalar ve araç-yaya trafiğini aksatmaktadırlar. Hem araç niteliğinde hem de spor yapmak amacıyla kullanılan bisikletler için ayrılması gereken özel alanlara kentte acil çözüm bulunmalıdır. Cadde ve sokakları geniş olan kentte, yaya kaldırımı ile cadde arasındaki bölümde özel bir ayırım yapılarak bisiklet yolu yapılabilir.

Kent içinde yer alan açık-yeşil alanların birbirleriyle bağlantıları kurulmalı ve yeni yapılacak yeşil alanlar için bir süreklilik teşkil etmelidir. Yeşil alanlardaki bu süreklilik yaya ve özellikle kent için önemli bir ihtiyaç sahası olan bisiklet yolları için rahatlatma noktaları olacaktır.

Kentte yaya kaldırımlarına dikilen ağaçlar 5-10 yıl içerisinde köklerinin büyümesi ile kaldırım taşlarını kaldırmakta ve taşların yenilenmesi gerekmektedir. Bu durum; ağaçlar kaldırım ile cadde arasında uygun alanda ve miktarda toprak saha içinde sınırlandırılarak çözümlenebilir ve böylece yaya trafiğine de olumlu etkisi olur.

Kentte en yoğun ağaçlandırılmış saha konumunda olan mezarlık alanları pasif yeşil alan durumundadır. Alansal olarak mezarlık alanları kent bütününde yetersiz kalmaktadır. Kentte yeni mezarlık alanları önerilmelidir ve bu alanlar diğer yeşillerle bir devamlılık

göstermelidir. Kentte kullanılmayan mezarlık alanları ise pasif olmaktan çıkmalı ve aktif yeşil alan olarak yeniden tasarlanmalıdır.

Kentte konut ve sayfiye bahçelerinin düzenlenmesi kullanıcılarına bırakılmıştır. Halk; özellikle yerel yönetim tarafından bahçelerin düzenlenmesi konusunda bilgilendirilmeli, tasarım ve uygulama hakkında toplantı ve seminer verilmeli, kitap ve broşür dağıtılmalıdır. Bununla birlikte bahçe düzenlemesi ile ilgili yarışmalar düzenlenmeli ve halk bu konuda teşvik edilmelidir.

Kayseri kent merkezinde günümüz ve gelecekteki insanların açık-yeşil alan ihtiyaçlarını karşılayabilmek için; 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planı, nazım ve uygulama imar planları tasarlanırken kentin ekolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri dikkate alınmalı, günün şartlarına göre rasyonel, estetik ve işlevsel olarak planlanmalıdır. Uygulama aşaması ise belediyelerde yer alan şehir plancısı, mimar, peyzaj mimarı ve ilgili diğer meslek disiplinleri ile birlikte organize grup halinde yürütülmelidir. Ayrıca bu konuda imar mevzuatı, açık-yeşil alanların dağılımlarını, kendi içlerindeki hiyerarşisi ve yoğunluğunu da denetleyen bir anlayışa sahip olmalıdır. Kent içerisinde yer alan konut alanları için istenen ruhsatlı inşaat belgeleri ile birlikte peyzaj projelerinin de istenmesi zorunlu hale getirilmelidir.

Yerel yönetimlerin ilgili birimleri tarafından açık-yeşil alanların en kısa sürede envanteri çıkarılmalı, teknik ve yönetsel açıdan sürdürülebilirliğinin sağlanması için bu alanların yönetim planı hazırlanmalıdır.

Açık-yeşil alanlar kent planlarında ve kent için alınan yönetim kararlarında bir bütünlük arz etmeli, zaman içindeki değişimler için süreklilik ve esneklik sağlamalıdır. Kentte açık-yeşil alan miktarını arttırmak için ve bu konuda belediyeye maddi kaynak sağlamak amacıyla, belediye mülkiyetinde bulunan kent merkezindeki yeşil alan olarak değerlendirilemeyecek yüksek değerli arsaları satarak elde edilen gelire kent içinde gerekli olan arsalarda istimlak yapılabilir.

23 Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu ile Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin sınırları yeniden düzenlenmiştir. Daha önce 2 metropol ilçeden oluşan Kayseri Büyükşehir Belediyesi, yeni yasa ile 5 ilçe ve 19 alt kademe belediyeden oluşmaktadır (Anonim 2005). Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin toplam nüfusu 523.559'dan 697.344'e çıkacaktır. Kentin 1/50.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı yeniden yapılmaktadır. Kent için önemli bir fırsat olan bu planlar düzenlenirken açık-yeşil alanlar belli bir sistem içerisinde tasarlanmalı, yeşil kuşak oluşturulmalı ve kent içinde ayrı yerlerde bulunan yeşil alanlar birbirlerine yeşil yollarla bağlanmalıdır. Böylece açık-yeşil alanların bütünlüğü sağlanacaktır.

Planda yer alan açık-yeşil alanların sadece plan üzerinde kalması önlenmeli, en önemlisi kent içinde

mevcutta yer alan açık-yeşil alanların rant kaygısıyla potansiyel konut yada iş yeri olarak algılanması, kent içindeki yeşil alan açığını zaman içerisinde arttıracığından dolayı engellenmelidir.

Yerleşme alanlarında belirli zamanlarda, kentin dışında yer alan arsalar için ihtiyaç karşısında yaptırılan mevzi planlar, açık-yeşil alanları olumsuz etkilemektedir. Bu alanların zamanla kentle birleşmesi sonucunda kopukluk oluşturmaktadır ve yeşil alan, sosyal donatı gibi imkanlar sağlanamamaktadır. Kentler için yaptırılan mevzi imar planlarında kent bütünü dikkate alınmalıdır.

Açık-yeşil alanları olumsuz etkileyen bir diğer konuda revizyon planlarıdır. Kent için yaptırılan imar planları zamanla bazı kişilerin baskısı veya itirazları ile revize edilmektedir. Özellikle revize edilen alanlar kentlerde açık-yeşil alanlar olmaktadır. Dolayısıyla kent planı yapılırken her ne kadar yasalara uyulmuşta olsa zamanla her şey değişebilmekte ve bazı kişilerin isteği doğrultusunda uygulanmaktadır. Sonuçta da kentler yeşil alanlar açısından yetersiz kalmaktadır.

KAYNAKLAR

- Anonim, 2004. Kayseri Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü, Kayseri.
- Bayraktar, A. 1973. İzmir Şehrinin İmarında Peyzaj Mimarisi İle İlgili Problemler ve Prensiplerin Tespiti, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Mimarisi Kürsüsü, Birlik Matbaası, Yayın No: 33, İzmir.
- Çelik, A. 2000. Tokat Kenti Mevcut Alan Kullanım Kararları ve Açık-Yeşil Alan Verilerinin Saptanması Üzerinde Bir Araştırma, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- DİE, 2000. 2000 Genel Nüfus Sayımı ve Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Ankara.
- Ersoy, M. 1994. Kentsel Alan Kullanım Normları, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Gedikli, R. 2002. Kentlerde, Kişi Başına Düşmesi Gereken Açık Yeşil Alan Büyüklüğünün Değerlendirilmesinde Kullanılabilecek Matematiksel Model Önerisi Makalesi, KTÜ, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Planlama TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Ankara.
- Gönen, G. 1992. Mezarlıklar, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, Sayı: 33, İstanbul.
- Gül, A., Küçük, V. 2001. Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri:a, Sayı:2, ISSN:1302-7085, Sayfa: 27-48, Isparta.
- Kahraman, G.N. 1999. Kayseri Kentsel Gelişme Alanının Peyzaj Planlama Kapsamında Değerlendirilmesi, Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Y. Lisans Tezi, Adana.

- Karatepe, Ş. 1999. Kendini Kuran Şehir, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, No:30, Önder Matbaası, Ankara.
- Kaymaklı, G., 1990. Ülkemizde Açık Ve Yeşil Alan Standartlarının Uygulanmasında Peyzaj Mimarlığı Açısından Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Yolları Üzerinde Bir Araştırma, A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj mimarlığı Ana bilim Dalı, Y. Lisans Tezi, Ankara.
- Keleş, R. 1980. Kent Bilim Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Kırzioğlu, I. 1995. Peyzaj Kavramı ve Şehir Planlamasında Kullanımı, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Yayınları No:175, Erzurum.
- Önder, S., Memlük, Y. 1997. Konya Kenti Selçuklu İlçesinde Çocuk Oyun Alanlarının Fiziksel Yönünden İncelenmesi Ve Yeterlilikleri Üzerinde Bir Araştırma, S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi 11(14):59-74, Konya.
- Pamay, B. 1978. Kentsel Peyzaj Planlaması, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, İ.Ü. Yayın No:2487, O.F. Yayın No: 265, Çağlayan Basımevi, İstanbul.
- TAU, 2000. 3194 Sayılı İmar Kanunu ve ilgili Yönetmelikleri, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara.
- TÜBİTAK, Yapı Araştırma Enstitüsü, 1987. Türkiye'de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi. Yayın No:U5, Tübitak Matbaası, Ankara.
- Uzun, G. 1993. Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ders Kitabı No: 48, Adana.
- <http://www.kayseri.gov.tr/yeni/index.asp>, 2004.